

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U003992

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 30-10-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Монич Олександр Іванович

2. Oleksandr I. Monych

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1264-2305

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Історія та археологія

Дата захисту: 22-12-2025

Спеціальність за освітою: Середня освіта. Історія

Місце роботи здобувача: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 11184

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 21.15.61.11, 21.41.45, 03.09.31

Тема дисертації:

1. Становлення та розбудова Марамороської православної єпархії (друга пол. XVII – перша пол. XVIII ст.)
2. The Formation and Development of the Máramaros Orthodox Eparchy (second half of the 17th century – first half of the 18th century)

Реферат:

1. Дисертація обґрунтовує актуальність дослідження процесу становлення та розбудови Марамороської православної єпархії (друга пол. XVII – перша пол. XVIII ст.) через потребу аналізу внеску автора в розвиток сучасної конфесійної історії України та Східної Європи. Вибір теми зумовлений відсутністю комплексного дослідження історії діяльності православної церкви в північно-східних комітатах Угорського королівства у 1654 – 1761 рр. основу якого складають передусім архівні матеріали. Автор прагне показати, якими були передумови перенесення в 1690 р. центру управління православною церквою з комітату Берег на схід в комітат Мараморош. При цьому, уникаючи крайнощів конфесійності, були досліджені причини і етапи цього процесу. Дослідження заповнює прогалину в українській еkleзіальній історіографії, яка присвячена конфесійним історіям на зламі XVII – XVIII ст.. На тлі помилкових інтерпретацій, упереджених положень і

вузьких авторських розробок існування Марамороської єпархії вимагає глибокого, насамперед концептуального осмислення. Вивчення становлення та розбудови цієї інституції дає змогу зануритися в складні процеси міжконфесійних відносин в комітаті Мараморош пов'язані з юрисдикційними переуступленнями парафій, адміністративною діяльністю православних та греко-католицьких ієрархів тощо. Важливим елементом дослідження є ідентифікація та аналіз концепту «єпископська церква» – єпархія, яку очолює пастир (єпископ) зі всіма відповідними адміністративними атрибутами та концепту «парафіяльної цивілізації», що діє без єпископату. Для аналізу теми використано фундаментальні праці з проблематики історії конфесій, церковного канонічного права, архівознавства, археографії, просопографії, зокрема праці Базиловича, Годинки, Мігалі, Лучкая, Буда, Ціпле, Бунеа, Йорги, Барана, Пекара, Великого, Лацка, Проніна, Баана, Вегешеша, Цораніча, Цірила, Вегшеова, Чуботи та інших. Інтегровано підходи до історичного контексту, існуючих наративів, критики фактів та помилкових тверджень. Ці теоретичні засади дозволили розгорнути комплексний погляд на діяльність православної церкви, показати шляхи співіснування різних деномінацій в одному територіальному просторі та одночасно заглиблюватися в причинно-наслідкові явища появи та ліквідації Марамороської православної єпархії з усіма її структурними елементами. Об'єктом дослідження є діяльність православної церкви на Закарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст. Предметом є розбудова та становлення Марамороської православної єпархії в другій половині XVII – першій пол. XVIII ст., етапи перенесення центру управління православної церкви в комітат Мараморош в 1661 – 1690 рр., розвиток чернечого життя в комітаті Мараморош, структурний устрій парафій єпархії, церковно-адміністративна архітектура системи управління, державно-церковні відносини на зламі століть. З метою досягнення поставлених завдань застосовано комплекс загально визнаних методів історичного дослідження, зокрема історизму, багатофакторності, історико-системний, історико-порівняльний, статистичний та спеціальний, а також метод історико-джерельного аналізу, історико-генетичного, евристичного, метод класифікації, археографічний, просопографічний і порівняльно-типологічний метод. Поєднання згаданих принципів і методів наукового дослідження при аналізі джерел дало можливість досягнути мети й виконання завдань дослідження та забезпечити його достовірність. Дослідницька праця демонструє імплементацію культури об'єктивних, незаангажованих і неупереджених знань в галузі історії в освітньому та науковому просторі. В результаті здійсненого дослідження вперше проаналізовано процес становлення основних церковно-адміністративних суб'єктів Марамороської єпархії, їх організаційну та структурну еволюцію, уточнено і доповнено знання про події і факти в діяльності цієї структури. Отримані результати можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях регіональної церковної історії, при підготовці історико-краєзнавчих та науково-популярних видань, при розробці навчальних курсів з історії церкви в ДВНЗ, підготовці спеціалізованих семінарів і лекцій у закладах вищої. Ключові слова: Закарпаття, Мараморош, Трансільванія, церква, православ'я, греко-католицизм, василіанський чин, храм, єпископ, єпархія, монастир, чернецтво, просопографія, парафія, комітат.

2. The dissertation substantiates the relevance of researching the process of formation and development of the Maramureş (Máramaros) Orthodox Eparchy (second half of the 17th – first half of the 18th century) by emphasizing the need to analyze the author's contribution to the study of modern confessional history of Ukraine and Eastern Europe. The choice of topic is determined by the absence of a comprehensive study of the history of the Orthodox Church's activities in the northeastern counties of the Kingdom of Hungary during 1654–1761, based primarily on archival materials. The author seeks to demonstrate the circumstances that led to the transfer, in 1690, of the administrative center of the Orthodox Church from Bereg County eastward to Maramureş County. While avoiding confessional biases, the dissertation examines the causes and stages of this process. The research fills a gap in Ukrainian ecclesiastical historiography devoted to confessional histories at the turn of the 17th and 18th centuries. Against the backdrop of erroneous interpretations, biased assumptions, and narrowly focused studies, the existence of the Maramureş Eparchy requires in-depth—primarily conceptual—analysis. The study of the establishment and development of this institution allows for an immersion into the complex processes of inter-confessional relations in Maramureş County, particularly those related to the jurisdictional transfer of parishes and the administrative activities of Orthodox and Greek Catholic hierarchs. An important element of the research is

the identification and analysis of the concepts of the “episcopal church”—an eparchy headed by a pastor (bishop) with all corresponding administrative attributes—and the “parochial civilization” that functions without an episcopate. This study draws upon foundational works in the history of confessions, canon law, archival science, source criticism, and prosopography, particularly the scholarship of Bazylovych, Hodynka, Mihali, Luchkai, Buda, Tsiple, Bunea, Iorga, Baran, Pekar, Velykyi, Laczko, Pronin, Baan, Végheő, Coraňič, Cirył, Vegsheov, Chubota, among others. The research integrates approaches to historical context, prevailing narratives, and the critical evaluation of facts and misconceptions. These theoretical foundations enabled a comprehensive examination of the Orthodox Church’s activities, illustrating the coexistence of various denominations within a single territorial space, while also exploring the causal dynamics behind the establishment and eventual dissolution of the Maramureş Orthodox Eparchy with all its structural components. The object of this study is the activity of the Orthodox Church in Transcarpathia during the second half of the 17th century through the first half of the 18th century. The subject of the study is the development and consolidation of the Maramureş Orthodox Eparchy during this period, the stages of transferring the administrative center of the Orthodox Church to Maramureş County between 1661 and 1690, the evolution of monastic life in Maramureş County, the structural organization of the eparchy’s parishes, the church-administrative architecture of governance, and the state-church relations at the turn of the centuries. To accomplish these objectives, a comprehensive set of established historical research methods was employed, including historicism, multifactorial analysis, historical-systems and historical-comparative approaches, statistical and specialized methods, as well as source-based analysis, historical-genetic and heuristic techniques, classification, archeographic, prosopographic, and comparative-typological methods. The integration of these principles and methods in source analysis ensured both the achievement of the study’s aims and the reliability of its findings. The research demonstrates the implementation of a culture of objective, unbiased, and impartial knowledge in the field of history within both educational and scholarly contexts. As a result of this study, for the first time, the process of formation of the main church-administrative entities of the Maramureş Eparchy has been analyzed, along with their organizational and structural evolution. The research has refined and supplemented existing knowledge regarding events and facts related to the activities of this institution. The findings can be utilized in further scholarly research on regional church history, in the preparation of historical, local history, and popular science publications, in the development of university-level courses on church history, and in the organization of specialized seminars and lectures in higher education institutions. Keywords: Transcarpathia, Maramureş, Transylvania, Church, Orthodoxy, Greek Catholicism, Basilian Order, church, bishop, eparchy, monastery, monasticism, prosopography, parish, county.

Державний реєстраційний номер ДіР: 0119U103362

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Монич О. Миколаївський монастир у селі Alsó Karaszl6 (Заріччя) (за документами Державного архіву Закарпатської області). Архіви України. 2019;2(319):167-186.
- 2. Монич О. Діяльність православної єпархії в комітаті Мараморош у першій половині XVIII століття. Архіви України. 2020;4(325):107-127.
- 3. Монич О. «QUASI»-єпископи та адміністратори Марамороської православної єпархії (1706–1739 рр.). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. 2021;1(44):10-17.
- 4. Монич О. Петро-Павлівський монастир в селі Igh6c (Вільхівці) у XVIII ст. Емінак. 2021;2(34):67-75.

- 5. Данилець Ю., Монич О., Керецман Н. Історичний розвиток Благовіщенського монастиря в селі Bedŏháza (Бедевля) у світлі нових архівних документів. Старожитності Лукомор'я. 2021;5(8):7-15.
- 6. Монич О. Становлення і розбудова Петро-Павлівського чоловічого монастиря в селі Біксад на Закарпатті у XVIII ст. (за документами Державного архіву Закарпатської області). Архіви України. 2021;4:118-137.
- 7. Монич О. Церковно-адміністративна діяльність Мукачівського «quasi»-єпископа Івана Йосипа Годермарського у світлі документів ДАЗО. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2021;33:5-14.
- 8. Монич О. Адміністративний устрій Марамороської єпархії на зламі XVIII століття. Літопис Волині. 2022;26:132-138.
- 9. Монич О., Міськов І. Єпископські та монастирські сфрагіси 1690–1735 рр., як джерело до вивчення історії Марамороської православної єпархії та Марамороського унійного вікаріату. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. 2022;1(46):167-190.
- 10. Монич О. Становлення і розвиток Імстичівського монастиря в XVIII ст. у світлі нових документів ДАЗО. Літопис Волині. 2022;27:74-84.
- 11. Монич О. Археографічний огляд репрезентованих і публікація нових джерел з історії Буковецького монастиря 1738–1810 рр. (за фондovими зібраннями Державного архіву Закарпатської області). Сіверянський літопис. 2024;1:104-121.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0119U103362

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Данилець Юрій Васильович

2. Yuri V. Danylets

Кваліфікація: к.і.н., доцент, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0592-3907

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мороз Володимир Романович
2. Volodymyr R. Moroz

Кваліфікація: к.і.н., 09.00.11

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0852-4285

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Український католицький університет

Код за ЄДРПОУ: 26205857

Місцезнаходження: вул. Свенціцького, Львів, 79011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Стецик Юрій Орестович
2. Yurii O. Stetsyk

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1795-687X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125438

Місцезнаходження: вул. Івана Франка, Дрогобич, Дрогобицький р-н., 82100, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Тригуб Олександр Петрович
2. Oleksandr P. Tryhub

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0610-1702

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Код за ЄДРПОУ: 23623471

Місцезнаходження: вул. 68 Десантників, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ферков Оксана Василівна

2. Oksana V. Ferkov

Кваліфікація: к.і.н., доцент, 07.00.06

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8546-401X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Міщанин Василь Васильович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Міщанин Василь Васильович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Сабов Вікторія Іванівна

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна